

EŠČO ODNO POSLJEDNJE SKAZANEE I LJETOPIS OKONČENJA MOJA

KNJIGA SJEĆANJA IVANA BRKANOVIĆA

Piše: Sanja Raca

Svatko tko se susretne s intimnim zapisima umjetnika, susreće se s nepoznatom osobom. Dosad blizak glazbenim stvaralaštvom, skladatelj i pripovjedač Ivan Brkanović (1906.–1987.) sada je knjigom *Sjećanja* otvorio vrata u vlastito unutrašnje vrijeme praćeno događajima epske snage i širine. S velikom literarnom strašću opisuje pojedine životne epizode koje ne daju odvojiti knjigu iz ruku, posebno u dijelovima gdje su sjećanja udaljenija, a slike snažnije, vjerojatno i zbog psihološkog odnosa prema dojmovima koji su duboko utisnuti u našu podsvijest. Pripovijest o djetinjstvu, prvim koracima u glazbi, učitelju Blagoju Bersi kojega su studenti iz strahopoštovanja nazivali On, školovanju u Parizu i teškim ratnim godinama, dostojna je naziva memoarske literature, a nedavno objavljeno izdanje osobiti je prilog 100. obljetnici njegova rođenja. Nakladnici Hrvatsko društvo skladatelja i Cantus, na čelu s urednicom Erikom Krpan, poštivali su autorovu volju kojom je bilo određeno da se rukopis objavi tek dva desetljeća nakon smrti. Razlozi takve odluke ubičajeni su za memoarska izdanja, a srodni primjeri govore da su se autorska ograničenja znala odnositi na *post mortem* razdoblje od 50 i više godina.

Divljenje Blagoju Bersi

Životni put Ivana Brkanovića primjer je strasti u ostvarenju životnog poziva, a prepreke koje je svladavao, pokazuju ga kao ustrajnog i vrlo hrabrog čovjeka. Siromašno i sretno djetete iz Škaljara pored Kotora, krojački kalfa, radnik u vojnoj tvornici i zbrovoda iz nužde, bio je po pitanju srednjoškolskog obrazovanja praktički samouk, sve do spektakularna upisa na Muzičku akademiju. Brilljantan prikaz susreta s Njim koji je bio prepun emocija i istinskog divljenja prema Blagoju Bersi, opis njegova pedagoškog rada i uopće odnosa koji su ostvarili, kao i zadnjih dana pred učiteljevu smrt, dosad je najbolji portret ovog enigmatičnog i ekscentričnog intelektualca hrvatskog skladateljskog kruga s početka 20. stoljeća.

Pripovjedač oštra pera

Okolnosti u kojima Ivan Brkanović odrasta i u kojima se razvija nikada nisu upućivale na nešto tako apstraktno (iz perspektive njegova okruženja) kao što je akademsko školovanje, a osobito ne školovanje glazbenika i još k tome skladatelja. Njegovi biografski zapisi primjer su upornosti u svladavanju *nemoguće misije*, a borba i muka vezana uz preživljavanje u »strašno doba nevolje i gladi« (razdoblje I. svjetskog rata i nakon njega), kao da su, u nekom drugom, jednako složenom obliku, bile stalna pratnja njegova života. Čovjek koji je imao tako jake religiozne, moralne i umjetničke principe i čiji ustrajni patriotizam osvjetljava genezu cijelog umjetničkog stava, po svemu nije uspio živjeti bez trpljenja. On je pripovjedač oštra pera, vrlo kritična prema prilikama u kojima je kao zreli umjetnik živio i osobama koje su ga okruživale, osobito u vrijeme političkog egoizma posljednjeg vremena nakon II. svjetskog rata. Njegovi neistomišljenici i razdoblje koje nije doređljivo poticalo stvaralaštvu, izvrsno su prikazani, ne samo otvorenošću kojom poimence govori o svojim suvremenicima, nego i zbog iznošenja sustava mučnih »sudova časti« kojima se pojedincima (od par mjeseci do dvije godine) zabranjivalo umjetničko djelovanje. Mnogi od njih tada su ostali bez egzistencije, a za Lovru Matačića govorkalo se da je osuđen na smrt. Ivanu Brkanoviću djelovanje je bilo zabranjeno na četiri mjeseca.

Odgovorni profesionalac

U svim razdobljima života, koliko su dopuštale okolnosti, radio je i pisao sustavno, s istom vatrom ishodišnog nadahnuća svojega užeg i šireg zavičaja. Cijelo njegovo društveno djelovanje i pedagoška karijera služili su bez prekida i jedino glavnom pozivu skladatelja, iako je angažirano »vanjsko« djelovanje ostavljalo suprotan dojam. Imao je rijetku osobinu odgovornosti prema dogovorenim rokovima bez obzira na što su se odnosili i vrlo bolno mu je padala težnost kojom se okolina odnosila

Ispred rodne kuće 1931.

prema obvezama i pojmu profesionalizma. U ovoj knjizi potvrđeno je koliko je, kao član Uprave i predsjednik strukovnog društva snažno utjecao na politiku tadašnjeg Udruženja kompozitora Hrvatske (danas HDS) koja je uključila i pritisak na izbor dotadašnjeg repertoara u korist hrvatskih skladatelja te problematiziranje takozvane »reparticije honorara koji su proizlazili iz autorske zaštite SR Hrvatske«, a koji se nisu ostvarivali u Zagrebu. Na njegov poticaj, iz toga su proizašli »potpuna reorganizacija zaštite autorskih prava i organiziranje abonentskih ciklusa koncerata i opernih izvedbi s nacionalnim djelima«. Daljnje napore usmjerio je prema stabiliziranju Zagrebačke filharmonije (u to vrijeme Državni simfonijski orkestar) čiji je direktor bio od konca 1954. do početka 1957. godine. Po nimalo elegantnom odlasku s funkcije, prihvatio je mjesto izvanrednog profesora na sarajevskoj Akademiji. Zvuči nevjerojatno da ga je u tako drastičnoj odluci vodila samo jedna misao, a to je da u trenutku odlaska u Sarajevo ima 50 godina i da će nakon pet godina steći sve uvjete za starosnu mirovinu što će mu omogućiti ponovni život u Zagrebu. Tako je i bilo.

Put pobožnosti

Zagreb i njegov rodni kraj bili su srž

života. Bez njih se smatrao usamljen i napušten. Takvoj bezuvjetnoj ljubavi zahvaljujemo žarka sjećanja na djetinjstvo, roditelje i školu, opis rodnih Škaljara, Kotora, a osobito na put pobožnosti s majkom preko Njeguša i planinskih lanaca do Podostroga, najpoznatijeg crnogorskog svetilišta zahumsko-hercegovačkog mitropolita Vasilija. Ta poganska spiritualna priča o mističnoj arhaičnosti zavjetnika i atmosfere koja je pratila višednevno pješčenje djeteta, nesumnjivo se kasnije sudbinski prikazala u umjetnosti Ivana Brkanovića. Smrt majke (imao je 41. godinu kad je umrla) potresno opisuje rastanak i bol gubitka kojim se, na određeni način, zatvorila knjiga njegove škaljarske povijesti.

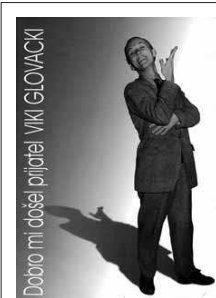
Na jednako živopisan način opisuje bokeljski puk u slavlju sv. Tripuna, gotovo se ispričavajući zbog udaljavanja od životopisa. Pojašnjavajući razloge, kaže — »činim to zbog svjedočenja o prošlosti, a drugo, ti veliki događaji iz djetinjstva nikada ne prođu bez odjeka na stvaralačku umjetničku narav.« Tako su sve njegove skladbe zabilježene ili neizravnim sjećanjima ili prikazom konkretnih okolnosti nastanka, ali o glazbi samoj, rijetko je govorio. Smatrao je da je sve izloženo u djelu i da ono ne treba tumača, a sve je spomenuo — *Triptihon*, Prvi gudački kvartet (i ostale), zborove, popijevke, simfonije, *Ekincinji*, *Zlato Zadra*, *Živo srce u mrtvom gradu*, *Helote*, *Hod po mukah Ambrosa Matije Gupca* (s opisom skandala oko izvedbe), *Kantatu o sv. Križu*, *Molitvu noćnoga bdijenja* i druge skladbe. Pažljiv čitatelj neće biti puno

odgovora upravo o onome o čemu je najmanje pisao. Razlog je oština kojom je zapažao okolinu i sebe u njoj, pa i kad je šutio, uspijevao je voditi.

Tamo gdje sjećanja prestaju

Stil kojim piše vrlo je ritmičan, a zdravi smijeh koji je očito bio dio njegove naravi, s puno iskrena humora prati pojedine zgode onom sočnom južnjačkom sklonosti dobrodružnom ruganju. Kako pripovijedanje odmiče i sve više se približava godinama kad sjećanja prestaju (»moj ljetopis je završen u Zagrebu 24. veljače 1979.«), tako se događaji sažimaju na mjeru informativne aktualnosti, jer im nedostaje nužna distanca kojom se motre protekle uspomene. *Sjećanja* Ivana Brkanovića donose galeriju likova s političke, umjetničke, glazbene, društvene scene, kao i one povijesne, skupa s mnogim, javnosti nepoznatim osobama koje je skladatelj volio, a koje su dale važan smisao njegovu cjelovitu poimanju životnih vrijednosti. Muzikologinja Erika Krpan opremila je rukopis iznimno velikim brojem bilježaka vezanim uz osobe koje se spominju u knjizi i tako je, uz brojnu fotografsku dokumentaciju, akribijski i urednički znalčki zaokružila sagu o jedinstvenom priči hrvatske glazbe 20. stoljeća.

Navod je naslova prikaza *Eščo odno posljednje skazanee i ljetopis okončanja moja*, preuzet je s posljednje stranice knjige kojom je skladatelj, osam godina prije smrti, zaokružio rukopis svojih *Sjećanja*. Radi se o citatu starca Pimena, a znači »Još posljednji prikaz i moj je ljetopis završen«.

IZLOŽBA DOBRO MI DOŠEL PRIJATEL POSVEĆENA VIKIJU GLOVACKOM U MUZEJU GRADA ZAGREBA

Zbog svoje bezazlene zabavljačke djelatnosti tijekom Drugoga svjetskog rata, Viki Glovacki, jedan od najvećih hrvatskih zabavljača i komičara druge polovice 20. stoljeća, iza 1945. bio je dobrano zapostavljen. No, njegov mu se voljeni Zagreb, o tridesetog obljetnici smrti, dostojno odužio multimedijalnim comebackom postavljenim tijekom ljeta u Muzeju grada Zagreba. Izložba, otvorena 30. svibnja bila je zamišljena kao interaktivno multimedijalno uprizorenje scenskoga vremeplova s brojnim projekcijama, instalacijama, *Vikipedijom* i drugim suvremenim muzeografskim rješenjima. Ona je uvodila posjetitelja u zagrebačku atmosferu otprilike pola stoljeća, vodeći ga od pozornica kulturnog Varieteta i Studentskog centra do stadiona na Šalati, čiji je zaštitni znak bio upravo Viki Glovacki. S obzirom na svestranost protagonista ovoga iznimnoga multimedijalnog projekta, naglasak je stavljen na tadašnji zagrebački glazbeni život, u kojemu je Glovacki — kao voditelj glazbenih priredaba i programa, ali i kao autor stihova kajkavskih popevki te briljantni izvođač antologijskog *Zadnjeg fjučakera* — svojim specifičnim šarmom dao nemali doprinos i ostavio neizbrisiv trag. Uz opsežnu publikaciju iz pera nekolicine autora, Muzej grada Zagreba objavio je i nosač zvuka sa *Zadnjim fjučakom* te po prvi put digitalno obradenim arhivskim snimkama sentimentalnih napjeva o Zagrebu i parodijama starih popularnih šlagera kojima je Glovacki godinama oduševljavao publiku. (Nenad Marjanović-Zulim)